

Henna-Riina Juselius

”HALUAISIN KYLLÄ MUTTEN PYSTY”
Selektiivinen mutismi osana varhaiskasvatuksessa
tapahtuvaa osallistumista ja kommunikointia

TIIVISTELMÄ

Henna-Riina Juselius: ”Haluaisin kyllä mutten pysty”- Selektiivinen mutismi osana varhaiskasvatuksessa tapahtuvaa osallistumista ja kommunikointia

Kandidaatin tutkielma

Tampereen yliopisto

Kasvatustieteiden tutkinto-ohjelma

Huhtikuu 2023

Selektiivinen mutismi eli valikoiva puhumattomuus tarkoittaa lapsuudessa kehittyvää harvinaista ahdistushäiriötä, jossa lapsi jättää tietoisesti puhumatta sosiaalisissa tilanteissa. Lapsi pyrkii olemaan mahdollisimman huomaamaton ja kaikin keinoin kääntämättä huomiotaan itseensä. Näillä keinoilla selektiivisesti mutistinen lapsi pyrkii rauhoittamaan omaa mieltään ja oloaan sosiaalisissa tilanteissa. Selektiivistä mutismia on havaittu olevan tytöillä kaksi kertaa poikia enemmän ja maahanmuuttajataustaisilla lapsilla jopa neljä kertaa enemmän kuin pojilla. Selektiiviseen mutismiin ei ole kuitenkaan mitään yhtä ainoaa syytä, eikä voida sanoa myöskään sen alkaneen jostain yhdestä tietystä elämän tapahtumasta.

Tämän tutkimuksen tehtävänä oli selvittää ja kuvata varhaiskasvatuksen opettajien kokemuksia selektiivisestä mutismista varhaiskasvatuksessa. Tutkimus on metodologialtaan kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Tutkimusta varten laadittiin puolistrukturoitu sähköinen kyselylomake Microsoft Office 365 forms-ohjelmalla. Kysely suunnattiin varhaiskasvatuksen opettajille ja varhaiskasvatuksen erityisopettajille, koska he vastaavat kehityksen sekä oppimisen tuen suunnittelusta ja prosesseista varhaiskasvatuksessa. Kyselyyn vastaaminen tapahtui anonymisti. Tutkimuksen aineisto koostuu 47 osallistujan vastauksesta. Aineiston analyysi tapahtui aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä luokittelun keinoin.

Tutkimustulokset osoittivat selektiivisesti mutistisen lapsen kommunikoinnin ja osallistumisen tukemisen osittain vaikeaksi, koska lapsen kanssa ei ole helppoa välttämättä päästä kontaktiin. Selektiivisesti mutistisen lapsen kommunikointiin ja osallistumiseen helpotusta tuovat monet varhaiskasvatusten opettajien ja erityisopettajien käyttämät tuen keinot kuten kuvat, tukiviittomat ja pikapiirtäminen. Tutkimustuloksista kävi myös ilmi, kuinka varhaiskasvatuksen opettajat ja varhaiskasvatuksen erityisopettajat kaipaivat enemmän moniammatillista tukea selektiivisesti mutistisen lapsen kanssa toimimiseen.

Tutkimustuloksista voidaan päätellä, kuinka selektiivinen mutismi on lapsilla vaihtelevaa, ja kaikkien kanssa eivät toimi samat tuen keinot. Selektiivisesti mutistisen lapsen kanssa kommunikointi ja toimintaan osallistumisen tukeminen vaativat varhaiskasvatuksen opettajilta ja varhaiskasvatuksen erityisopettajilta sensitiivistä työtettä, johon tutkielman tulokset omalta osaltaan tarjoavat näkökulmaa.

Avainsanat: mutismi, selektiivinen mutismi, puhefobia, varhaiskasvatus, kommunikointi

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -ohjelmalla.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	5
2	TEOREETTINEN VIIITEKEHYS	7
2.1	Selektiivisen mutismin esiintyvyys	7
2.2	Selektiivisen mutismin hoito ja ennuste	9
2.3	Kommunikointi ja osallistuminen varhaiskasvatuksessa	10
2.4	Yhteistyö perheen kanssa.....	11
3	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	12
3.1	Tutkimustehtävä.....	12
3.2	Metodologinen lähestymistapa	12
3.3	Aineisto	13
3.4	Aineiston analyysi	14
4	TULOKSET	16
4.1	Vastaajien taustatiedot.....	16
4.2	Selektiivinen mutismi vastaajien määrittelemänä	17
4.3	Selektiivisesti mutistisen lapsen osallistumisen tukeminen ja haasteet	18
4.4	Vastaajien käyttämiä kommunikoinnin tukemisen muotoja	21
4.5	Selektiivisesti mutistisen lapsen kommunikoinnin tukeminen.....	21
4.6	Yhteistyö vanhempien kanssa	23
4.7	Moniammatillinen yhteistyö.....	24
5	JOHTOPÄÄTÖKSET	26
6	POHDINTA	30
6.1	Jatkotutkimusehdotukset	32
	LÄHTEET	33
	LIITTEET	35
	Liite 1: Tutkimuskysely	35

TAULUKOT

TAULUKKO 1.	SELEKTIIVINEN MUTISMI VASTAAJIEN MÄÄRITTELEMÄNÄ	17
TAULUKKO 2.	OSALLISTUMISTA EDISTÄVÄT TEKIJÄT	18
TAULUKKO 3.	KOMMUNIKOINNISSA ONNISTUMISEN JA TUKEMISEN KEINOJA	21
TAULUKKO 4.	KEINOJA VANHEMPIEN KANSSA KÄYTTÄVÄÄN YHTEISTYÖHÖN	23

KUVIOT

KUVIO 1.	JAKAUMA VASTAAJIEN KOULUTUSTASON MUKAAN	16
KUVIO 2.	VASTAAJIEN JAKAUMA TYÖKOKEMUKSEN MUKAAN	17

KUVIO 3. KOMMUNIKOINTI KEINOJEN KÄYTÖN JAKAUTUMINEN 21

1 JOHDANTO

”Eihän se lapsi puhu mitään.” Tällainen lause ei välttämättä ole mitenkään erikoinen tai huomiota herättävä varhaiskasvatuksessa. Lause voi kuitenkin toistua useampaan kertaan varhaiskasvatuspäivän aikana. Kyseisen lapsen kanssa työskentelevä henkilö voi joutua kysymään itseltään, onko kuullut kyseisen lapsen puhuvan vai onko hän ollut hiljaa läpi varhaiskasvatuspäivien? Lasta on myös voitu houkutella useampaan kertaan päivän aikana osallistumaan toimintaan ja kommunikointiin kanssasi tai muiden kanssa. Piirissä häneltä kysytään, ”mitä teit viikonloppuna kotona?”, mikä on yleinen ja helppo kysymys sinulle, mutta selektiivisesti mutistiselle lapselle hyvinkin ahdistava sekä kauhun tunnetta herättävä kysymys. Sarvanteen (2019) mukaan ajatteleminen helposti, että kyllä lapsi vielä alkaa puhumaan, kunhan haluaa ja lapsihan osaa puhua, koska hän puhuu äidille sekä isällekin. Kyseessä saattaisikin olla tärkeä hetki huomion suuntaamiselle siihen, että lapsi saattaakin olla selektiivisesti mutistinen.

Selektiivisesti mutistinen lapsi jättää tietoisesti puhumatta sosiaalisissa tilanteissa, esimerkiksi varhaiskasvatuksessa, jossa puhetta odotettaisiin tuotettavan. Selektiivisesti mutistinen lapsi saattaa pelätä puhumista sekä oman äänen kuulluksi tulemistä. Lämsä ja Erkolahti (2013) tuovatkin hyvin esille, kuinka varhaiskasvatuksessa oleminen kuormittaa selektiivisesti mutistista lasta. Lapselle yleistä on pelätä päivän tilanteita, joissa hänen täytyisi puhua ryhmän kuullen. Helposti ajatellaan, että lapsi tulee pyytämään apua, jos hän tarvitsee esimerkiksi ristiriitatilanteissa. Selektiivisesti mutistisen lapsen on kuitenkin vaikea pyytää aikuiselta apua, vaikka hän kuinka haluaisi.

Varhaiskasvatuksen perusteissa (2022) mainitaan, kuinka varhaiskasvatuksessa tarkoituksena on lapsuuden merkityksen ymmärtäminen sekä tietämys lasten kasvusta, kehityksestä ja oppimisesta, jotka kuuluvat pedagogisen toiminnan perustaan. Edellä mainittujen merkitysten lisäksi varhaiskasvatuksessa on tärkeää tuntea jokainen lapsi ja ottaa huomioon hänen

yksilöllinen kehityksensä. Varhaiskasvatuksen perusteiden lisäksi lasten oikeuksien sopimuksessa artiklassa 3 on mainittuna lapsen hyvinvoinnista huolehtiminen ilman minkäänlaista tilanteesta ulosjättämistä. Lapsella on oikeus saada mahdollisimman hyvää ja laadukasta hoitoa tarvitsemassaan ongelmassa (Unicef 1989).

Selektiivinen mutismi on herättänyt kiinnostustani varhaiskasvatuksessa työskennellessä ja se, kuinka hiljaisia lapsia saataisiin enemmän osallistumaan ryhmän toimintaan sekä kommunikoidaan muiden kanssa. Selektiivinen mutismi on harvinaista ja sen esiintyvyys ei ole kovinkaan yleistä. Esiintyvyydestä ollaan paljon eri mieltä, mutta Räsänen (2004) ja Westerisen (2016) mukaan prosentuaalinen luku on 0,1 %-7,1 % / 1000 lasta kohtaan. Selektiivisen mutismin harvinaisuus sai mielenkiintoni heräämään vielä enemmän ja se, kuinka kirjoittaessani huomasin tietoa olevan vähän tarjolla selektiivisesti mutistisen lapsen kommunikoinnin ja osallistumisen tukemisesta varhaiskasvatuksessa.

Tutkimukseni tarkoitus onkin selvittää ja kuvata varhaiskasvatuksen opettajien kokemuksia selektiivisestä mutismista varhaiskasvatuksessa. Tavoitteenani on saada tietoa siitä, kuinka varhaiskasvatuksessa tuetaan selektiivisesti mutistista lasta osallistumiseen ja kommunikoidaan. Lisäksi halusin selvittää, millaista on vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö ja kuinka paljon varhaiskasvatuksen opettajat saavat moniammatillista tukea selektiivisesti mutistisen lapsen kanssa työskentelyyn.

Tämän tutkimuksen raportointi etenee siten, että esittelen ensin tutkimukseen liittyvän teoreettisen taustan eli määrittelen selektiivisen mutismin. Teoreettisen taustan jälkeen esittelen tutkimustehtävän ja tutkimuksen metodologiset ratkaisut, jonka jälkeen avaan tutkimustulokset. Lopuksi seuraa pohdintaa tutkimuksesta, tutkimuksen eettisyydestä ja luotettavuudesta sekä jatkotutkimusehdotukset.

2 TEOREETTINEN VIITEKEHYS

Tämän tutkimuksen teoriaosuudessa tarkastellaan lapsen selektiivisen mutismin esiintyvyyttä ja hoitoa. Varhaiskasvatuksessa kommunikoiminen ja osallistuminen tuovat haasteita selektiivisesti mutistiselle lapselle, jonka vuoksi teoriaosuudessa tuodaan myös näitä näkökulmia esiin.

2.1 Selektiivisen mutismin esiintyvyys

Sarvanteen (2019) mukaan selektiivisellä mutismilla tarkoitetaan valikoivaa puhumattomuutta, joka on harvinainen sosiaalisen vuorovaikutuksen häiriö. Selektiiviseen mutismiin kuuluu yleisesti lapsen puhumattomuus sosiaalisissa tilanteissa. Puheeksi ry. (2022) tuo sivuillaan esille sosiaalisten tilanteiden pelon, ahdistuksen ja lapsen ylikuormittumisen näissä tilanteissa. Rannan (2018) mukaan selektiivisesti mutistinen lapsi yrittää olla mahdollisimman huomaamaton ja kaikin keinoin olla kääntämättä huomiotaan itseensä. Näillä keinoilla selektiivisesti mutistinen lapsi pyrkii rauhoittamaan omaa mieltään ja oloaan sosiaalisissa tilanteissa. Westerinen (2016) puolestaan tuo esiin selektiivisesti mutistisen lapsen puhumisen helppouden hänelle läheisen ihmisen kanssa. Selektiivisesti mutistinen lapsi voi kotona ollessaan puhua vanhemmilleen ja sisaruksilleen, mutta esimerkiksi vieraiden käynti saattaa laukaista lapsessa pelon ja sitä kautta puhumattomuutta kotioloissakin. Ihmiset, jotka eivät ole kuulleet lapsen ääntä saattavatkin pitää puhumattomuutta ainoana lapsen oireena, mutta lapsi kuitenkin itse saattaa muistaa selkeimpinä tunteina ahdistuksen ja pelon.

Selektiiviselle mutismille ei ole Paldaniuksen (2022) mukaan löytynyt mitään selkeää syytä, eikä siitä voida sanoa, että se johtuisi vain jostain yhdestä tietystä tekijästä. Syytä on kuitenkin tutkittu ja todettu selektiivisen mutismin saattavan johtua lapsen kasvatuksellisista tekijöistä, ympäristötaustoista, temperamentin piirteistä sekä perinnöllisistä tekijöistä. Tutkimuksissa on

Sarvanteen (2019) mukaan tuotu esille myös, kuinka selektiivistä mutismia on havaittu selkeästi enemmän tytöillä ja maahanmuuttajataustaisilla lapsilla. Tytöillä selektiivistä mutismia on havaittu kaksinkertainen ja maahanmuuttaja taustaisilla nelinkertainen määrä poikiin verrattuna. Maahanmuuttajataustaisilla lapsilla selektiivisen mutismin ajatellaan johtuvan kulttuuriin sopeutumishaasteista tai toisen kielen omaksumisvaikeuksista. Westerinen (2016) tuo esille riskitekijöiden olevan jokaisella lapsella yksilölliset, kun taas Lämsä ja Erkolahdi (2013) viittaavat suoraan ahdistuneisuushäiriöön, vaikka selektiivisen mutismin yleisin oire on puheen tuottaminen. Esiintyvyydestä ollaan paljon eri mieltä, mutta Räsänen (2004) ja Westerisen (2016) mukaan prosentuaalinen luku on 0,1 %-7,1 % / 1000 lasta kohtaan. Westerinen (2016) tuo esille, kuinka esimerkiksi 300 oppilaan koulussa ainakin muutamalla lapsella esiintyy selektiivistä mutismia, ja näin ollen tätä samaa laskutapaa voitaisiin käyttää myös varhaiskasvatuksessa, jossa oireet huomataan yleensä ensimmäisen kerran.

Selektiivisestä mutismista ensimmäisiä oireita Camposanon (2011) mukaan alkaa ilmetä lapsella jo 3-vuotiaana, mutta häiriö tunnistetaan yleensä vasta kouluvuosien alussa, jonka vuoksi diagnosoiminen jää myöhemmälle iälle. Syy tähän tuntuu löytyvän siitä, että kouluympäristössä odotetaan lapselta enemmän sosiaalista vuorovaikutusta muiden kanssa. Selektiivisesti mutistinen lapsi ymmärtää oikein hyvin toisten puheen, mutta ei itse tuota puhetta. Selektiivisen mutismin oireet ovat Sarvanteen (2019) mukaan lapsen koko kehon valtaava lamaantuminen ja lihasten jähmettyminen puheen loppumisen lisäksi. Oireiden painottuminen suurimmaksi osaksi puhumattomuuteen tuovat ne mukanaan myös ujouden, pelon ja vetäytyneisyyden. Esiintyminen voi näkyä joskus jopa aggressiivisuutena, vihaisuutena sekä itsepäisyytenä. Lämsän ja Erkolahden (2013) mukaan mikään oire ei kuitenkaan pois sulje toista, vaan niitä saattaa esiintyä päällekkäisinä. Camposanon (2011) ja Westerisen (2016) mukaan lapsen diagnosoimiseen tarvitaan kuitenkin oireiden jatkuminen yli 1 kuukauden ajan.

Diagnosoimisen kriteereissä tuodaan Lämsän ja Erkolahden (2013) mukaan ilmi, kuinka lapsen puheen tuottaminen ja ymmärtäminen ovat lapsen iän mukaisia. Lapsen lievä puheen viivästymä tai ääntämishäiriöt eivät ole esteenä selektiivisen mutismin diagnosoimiseen. Räsänen (2004) on tuonut ilmi

selektiivisen mutismin virallisen (F94.0) diagnoosikuvauksen, jossa on mainittuna pysyvä kykenemättömyys puhua tietyissä sosiaalisissa tilanteissa. Lisäksi kriteeriä on tarkennettu sillä, kuinka puhumattomuus vaikuttaa haitallisesti joillain elämän osa-alueilla yksilön suoriutumiseen. Westerinen (2016) tuo ilmi myös diagnosoimiseen kaksi muuta luokitusta, jotka ovat ICD-10 sosiaalisen vuorovaikutuksen häiriö tai DSM-5 ahdistuneisuushäiriö. Selektiivisesti mutistisia lapsia havainnoidessa on huomattavissa, kuinka kriteerit eivät päde jokaiseen selektiivisesti mutistiseen lapseen. Diagnosoiminen tapahtuu kuitenkin suurelta osin aikuisen tekemän havaintojen ja kuvauksien perusteella sekä täyttämällä laaja-alaisia oireiden kartoituslomakkeita.

2.2 Selektiivisen mutismin hoito ja ennuste

Selektiivinen mutismi on vaikea häiriö lapsella, minkä vuoksi Westerinen (2016) on tuonut esille pitkäjänteisyyden hoidon aloituksessa. Camposano (2011) tuo esille selektiivisen mutismin tutkimuksen vähyyden, jonka vuoksi hoitoa on mahdotonta kohdistaa yhteen tai kahteen hoitomuotoon. Kokeillut hoitomuodot ovat kuitenkin Camposanon (2011) mukaan näyttäneet selkeitä yhteisiä tavoitteita. Hoidoilla ei Westerisen (2016) mukaan voida taata aina sellaista tulosta, jota halutaan, mutta silloinkaan luovuttaminen ei kannata. Selektiivisesti mutistiset lapset alkavat suurella todennäköisyydellä jossain vaiheessa puhumaan. Hoidossa on tarkoituksena keskittyä nimenomaan lapsen vuorovaikutustaitoihin ja niiden kehittämiseen sekä ahdistuksen lieventämiseen. Puheen tuottaminen on kuitenkin aina kiinni lapsesta itsestään.

Selektiivisen mutismin hoitomuotoina käytetään leikkiterapiaa, psykodynaamista ja kognitiivisbehavioraalista psykoterapiaa sekä puhe- ja ryhmäterapiaa. Yleisimpänä terapiamuotona on kuitenkin Räsäsen (2004) mukaan pidetty perheterapiaa, johon on yhdistetty joko käyttäytymisterapiaa tai psykodynaamista terapiaa. Näissä on tarkoituksena rakentaa perheen, varhaiskasvatuksen ja terapiatahon kesken mahdollisimman tiivisyhteistyö, jossa lapsi kokee olonsa mahdollisimman turvalliseksi. Camposano (2011) nostaa hoidon etenemisessä opettajien tärkeyttä, koska he ovat se kenelle selektiivinen mutismi näyttäytyy vahvinten lapsen arjessa. Valikoivan mutismin ollessa vaikea häiriö sekä hoidon haasteellisuuden vuoksi olisi hyvä, jos lapselle voitaisiin

Westerisen (2016) mukaan varata lähityöntekijä, joka olisi kognitiivisen käyttäytymisterapian ammattilainen. Hoidon edetessä ja lapsen luottamuksen löytyessä on helpompaa lapsen kanssa lähteä asteittain totuttelemaan rohkaistumista uusissa tilanteissa.

Hoidon onnistumisen ennusteesta on mahdotonta sanoa, kuinka hyvin se lähtee toimimaan, mutta Westerisen (2016) mukaan pitkäjänteisyydellä on vahva merkitys hoidon aikana. Takapakitkin ovat hyvin mahdollisia hoidon aikana varsinkin, jos lapsen elämässä olevat opettajat tai terapeutti vaihtuvat, jolloin luottamussuhteita täytyy alkaa rakentamaan uudestaan. Lapsi saattaa hetkellisesti taantua, mutta palaa kehityksen tielle aikaisempaa helpommin.

2.3 Kommunikointi ja osallistuminen varhaiskasvatuksessa

Sarvanne (2019) pitää kommunikointia lasten kanssa vahvana ammattitaitona varhaiskasvatuksessa. Kommunikoinnin vahvuutta tuo myös Räsänen (2004) omassa tekstissään esille, johon sisältyy myös vanhempien kanssa käytävä yhteistyö. Sarvanteen (2019) mukaan varhaiskasvatuksessa selektiivisesti mutistisen lapsen kohtaamisessa tärkeää on kohtelemine tasa-arvoisena ryhmän jäsenenä. Lapselle tärkeää kommunikoinnissa ja kohtaamisessa on hänen oma tunteensa siitä, että hänen pelkoansa ja ahdistusta puhumisen suhteen ymmärretään. Selektiivisesti mutistinen lapsi ei kuitenkaan ala puhumaan sormia napsauttamalla. Tämä ymmärryksen osoittaminen on mahdottoman tärkeää varsinkin silloin kun lapsi yrittää puhua.

Selektiivisesti mutistiselle lapselle ääneen kertominen on Sarvanteen (2019) mukaan tärkeää tämän lisäksi on tärkeää myös tuoda lapselle esille, kuinka hän ei ole yksin missään tilanteessa. Painostaminen puhumiseen aiheuttaa lapsessa lisää puhumiseen liittyvää pelkoa, jonka vuoksi olisi tärkeää ennemminkin korostaa erilaisia tapoja toimintaa osallistumisesta. Lapsen täytyy tuntea varhaiskasvatuksessa itsensä toimintaan tervetulleeksi omalla toimintatavallaan ja niin että hänen tyyliensä on hyvä, jolla hänellä voi olla hauskaa muiden kanssa. Selektiivisesti mutistiselle lapselle on tärkeää kertoa myös siitä, että hän voi puhua silloin kun on itse valmis.

2.4 Yhteistyö perheen kanssa

Järvinen (2009) kirjoittaa, kuinka lapsuus on ainutkertainen ja ainutlaatuinen elämänvaihe, jota jokaisen tulee kunnioittaa ja vaalia parhaansa mukaan. Lapsen on annettava kasvaa turvallisessa ympäristössä ja taata hänelle kasvurauha. Varhaiskasvatuksessa työskennellään monenlaisten perheiden ja heidän lastensa kanssa. Lapsen kasvaminen ja kasvattaminen tarvitsevat vanhempien kanssa hyvän vuorovaikutuksen, jotta lapselle voidaan luoda mahdollisimman vuorovaikutuksellinen kasvuympäristö.

Kaskelan ja Kekkosen (2006) mukaan yhteistyötä vanhempien kanssa ei voida tuoda liikaa esille, koska varhaiskasvatuksen henkilökunta osallistuu vanhempien kanssa lapsen päivittäiseen hoitoon. Westerisen (2016) mukaan selektiivisesti mutistisen lapsen vanhempien kanssa käytävä yhteistyö tuo mahdollisuuden varhaiskasvatuksen henkilökunnalle kuulostella perheen sisäistä kommunikaatiota ja tunneilmaisua. Selektiivisesti mutistisen lapsen pelko puhumista kohtaan kasvaa Sarvanteen (2019) mukaan silloin, kun vanhemmat eivät ole läsnä samassa tilassa lapsen kanssa. Varhaiskasvatuksessa tutun vanhemman läsnäolon puute voi aiheuttaa lapsessa pelkoa ja ahdistusta, eikä hän pysty puhumaan kenenkään kanssa sanoin. Kaskelan & Kekkosen (2006) mukaan kasvatuskumppanuus on äärimmäisen tärkeää vanhempien kanssa, jotta molemmin puolin on samanlainen ymmärrys lapsen tilanteesta ja pystytään kommunikoimaan avoimesti asioista.

3 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

3.1 Tutkimustehtävä

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää ja kuvata varhaiskasvatuksen opettajien kokemuksia selektiivisestä mutismista varhaiskasvatuksessa. Tutkimuksella pyrin selvittämään, miten varhaiskasvatuksen opettajat pyrkivät tukemaan selektiivisesti mutistisen lapsen osallistumista lapsiryhmän toimintaan ja kommunikointia varhaiskasvatusympäristössä. Tutkimuskysymykset on muotoiltu seuraavanlaisiksi kattamaan kyseiset tavoitteet:

Tutkimuskysymys:

1. Millaisin keinoin varhaiskasvatuksen opettajat pyrkivät tukemaan selektiivisesti mutistisen lapsen osallistumista ja kommunikointia lapsiryhmän toiminnassa?
2. Millaista moniammatillista tukea varhaiskasvatuksen opettajat kuvaavat saaneensa selektiivisesti mutistisen lapsen tukemiseen ryhmässä osallistumiseen ja kommunikoimiseen?

3.2 Metodologinen lähestymistapa

Tämä tutkimus toteutettiin kvalitatiivisena eli laadullisena tutkimuksena. Laadulliselle tutkimukselle tyypillistä on tutkimuksen aiheen tarkastelu henkilöiden näkökulmasta, joille tutkimusaihe on tuttu. Juutin ja Puusan (2020) mukaan tarkastelulla tarkoitetaan kiinnostuksen kohteena olevan ilmiön kiinnittyviä ajatuksia, kokemuksia, käsityksiä ja merkityksenantoja, joiden laadullisiin eroihin tutkimus keskittyy. Tuomen ja Sarajärven (2018) mukaan laadullisesta tutkimuksesta voidaan käyttää myös joissain määrin termiä ihmistutkimus. Laadullisella tutkimuksella saadaan Kanasen (2017) mukaan aikaiseksi mahdollisimman ymmärrettävää, kokonaisvaltaista ja tarkkaa kuvausta

ilmiöstä. Tutkimuksen tekijän henkilökohtainen kokemus ja ymmärrys tutkitusta ilmiöstä saattaa kuitenkin Vilkan (2021) mielestä määritellä tutkimuksen tulosten tulkintaa, joten tutkijan harjoittama omien taustaoletusten pohdiskelu on tärkeä osa laadullisen tutkimuksen prosessia.

Tutkimuksen lähestymistapa on fenomenologinen, jota Tuomi ja Sarajärvi (2018) kuvaavat kokemuksen tutkimiseksi, joka muotoutuu yksilön merkityksenantojen ja tulkintojen mukaan. Puusa ja Juuti (2020) tuovat esille, kuinka tutkija tuo esille fenomenologisessa lähestymistavassa sillä kertaa havaitsemansa ja ymmärtävänsä asiat kohteestaan. Tällä lähestymistavalla tutkijan on myös mahdollista päästä mahdollisimman lähelle toimijoiden maailmaa, joilla tarkoitetaan tässä tapauksessa varhaiskasvatuksen opettajia ja erityisopettajia. Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää ja kuvata varhaiskasvatuksen opettajien ja erityisopettajien kokemuksia selektiivisesti lapsen kommunikoinnin ja osallistumisen tukemisessa eli voidaan puhua henkilökohtaisista tulkinnoista rajatusta aiheesta.

3.3 *Aineisto*

Selektiivisestä tutkimuksesta löytyy vain vähän suomenkielistä tutkimusta, jonka vuoksi päädyin hankkimaan tutkimukseen erillisen, empiirisen aineiston kyselyn. Tässä tutkimuksessa selvitetään myös varhaiskasvatuksen opettajien ja erityisopettajien kokemuksia selektiivisesti tutkimisen lapsen vanhempien kanssa tehtävästä yhteistyöstä sekä saatavilla olevasta moniammatillisesta tuesta. Suuntasin kyselyn nimenomaan varhaiskasvatuksen opettajille ja erityisopettajille, koska he vastaavat kehityksen ja oppimisen tuen suunnittelusta ja prosesseista varhaiskasvatuksessa.

Tutkimusta varten tein puolistrukturoidun sähköisen kyselylomakkeen Microsoft Office 365 forms-ohjelmalla. (ks. Liite 1). Saaranen-Kauppinen ja Puusniekan (2006) mukaan puolistrukturoidulla lomakkeella tarkoitetaan, että lomakkeessa olevat kysymykset ovat jokaiselle vastaajalle samat, mutta he saavat vapaasti päättää vastaamisjärjestyksen ja vastausten sisällön. Puolistrukturoitu kyselylomake valikoitui tutkimukseen, koska halusin tietää nimenomaan tiettyihin aiheisiin kohdistuvia tietoja varhaiskasvatuksen opettajilta ja varhaiskasvatuksen erityisopettajilta.

Lomake jaettiin neljään eri Facebook-ryhmään, jotka koostuivat enimmäkseen varhaiskasvatuksen opettajista ja erityisopettajista. Saatetekstiin kirjoitin lyhyen kuvauksen itsestäni ja koulutusohjelmastani. Kirjoitin tekstiin myös pienen kuvauksen siitä, mitä aihetta tutkimuksessa käsitellään sekä kuinka vastauksia tullaan käsittelemään. Kyselyyn vastaaminen tapahtui anonyymisti ja vastaajat saivat itse päättää käytöstä osana tutkimustani. Kyselyyn tulleet vastaukset säilytettiin salasanasuojauksen takana olevalla Tampereen yliopiston one drive-aseamalla, jossa niitä oli helppoa ja tietoturvallista käsitellä. Tulokset säilytettiin vain tutkielman laatimisprosessin ajan, jonka jälkeen vastaukset hävitettiin.

Asettelin kysymykset lomakkeeseen niin, että ne kattaisivat mahdollisimman hyvin tutkimuskysymykseni. Kaikki kyselyn vastaukset olivat pakollisia, ja ne koostuivat kolmesta monivalintakysymyksestä ja kahdeksasta avoimesta kysymyksestä. Kyselyn alussa kartoitettiin kahdella monivalintakysymyksellä vastaajien perustietoja, joissa kysyttiin vastaajan työkokemusta sekä koulutustaustaa. Avasin kyselyn 3.2.2023 ja alkuperäisin suunnitelmani mukaan tarkoituksena oli pitää kyselyä kaksi viikkoa auki. Päädyin kuitenkin sulkemaan kyselyn kolmen päivän jälkeen 6.2.2023, koska vastauksia oli siihen mennessä kertynyt jo 47 kappaletta, joka oli odotettua vastausmäärää paljon enemmän. Kyselyyn vastaajat olivat käyttäneet aikaa keskimäärin noin 15 minuuttia.

3.4 Aineiston analyysi

Tutkielman metodologiset taustaolettamukset perustuvat fenomenologiaan eli ihmisten kokemusten sisällölliseen ymmärtämiseen. Aineiston analyysiin on käytetty aineistolähtöistä sisällönanalyysiä. Tuomi ja Sarajärvi (2018) mainitsevat kuinka aineistolähtöinen sisällönanalyysi voidaan karkeasti jakaa kolmivaiheiseksi prosessiksi, johon sisältyvät redusointi, klusterointi ja abstrahointi. Tähän tutkimukseen olen nähnyt tarpeelliseksi käyttää näitä vaiheita tuloksien selvittämiseksi. Tuomi ja Sarajärvi (2018) tuovat esille, kuinka aineistoa aletaan pelkistämään eli redusoidaan, jolla tarkoitetaan aineiston muokkaamista niin että tutkimusaineistoon jää vain tarpeellinen tieto. Tässä tutkimuksessa redusointi tapahtui eri värejä käyttäen aineistoa analysoidessa. Vastaukset

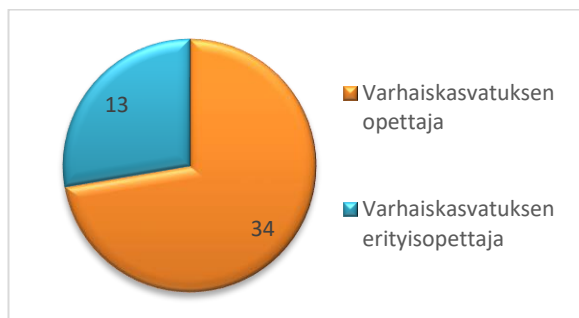
siirrettiin salasanalla suojattuun Microsoft Office 365 word-tiedostoon, jossa merkitsin teksteissä nousseita samaa tarkoittavia ilmaisuja aina yhdellä värillä.

Toisena sisällönanalyysin vaiheena pidetään Tuomen ja Sarajärven (2018) mukaan ryhmittelyä eli klusterointia. Klusteroinnilla tarkoitetaan redusoinnissa nousevien käsitteiden läpi käyntiä ja samanlaisuuksien ja eroavaisuuksien etsimistä niistä. Samantyyppisiä ilmiöitä kuvaavat käsitteet muodostavat tutkimukseen alaluokat. Alaluokat tiivistetään yleensä vielä yläluokiksi abstrahoimalla eli käsitteellistämällä alaluokkien aines teoreettisesti nimetyn yläluokan muotoon.

4 TULOKSET

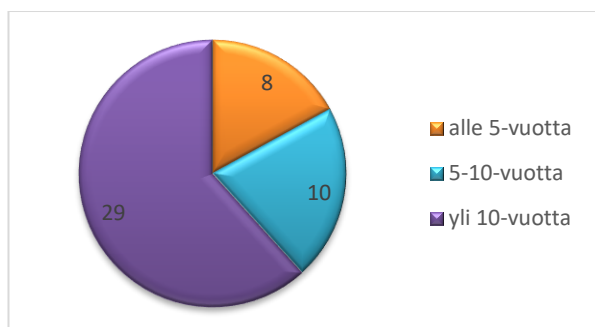
4.1 Vastaajien taustatiedot

Kuviossa 1 on kuvattuna vastaajien koulutustason jakautuminen varhaiskasvatuksen opettajien ja varhaiskasvatuksen erityisopettajien välillä. Varhaiskasvatuksen opettajien vastauksia kertyi kyselyyn 34 kappaletta ja varhaiskasvatuksen erityisopettajien vastauksia 13 kappaletta.

KUVIO 1. Jakauma vastaajien koulutustason mukaan

Kuviossa 2 näkyvät vastaajien työkokemusvuodet varhaiskasvatuksessa, jotka oli määritelty seuraavanlaisesti: alle 5-vuotta vastauksia 8 kappaletta, 5–10-vuotta vastauksia 10 kappaletta ja yli 5-vuotta vastauksia 29 kappaletta. Vastaajissa oli hajontaa jokaiselle kysytylle työvuosimäärälle, mutta selkeästi yli 10-vuotta työskennelleet vastasivat tutkimuskyselyyn eniten.

KUVIO 2. Vastaajien jakauma työkokemuksen mukaan

4.2 Selektiivinen mutismi vastaajien määrittelemänä

Taulukossa 1 on nähtävissä, kuinka analyysin tuloksena syntyi selkeästi kaksi selektiivisen mutismin määrittelyn yläluokkaa, jotka ovat *tilannekohtaisen puhumisen tunteet* ja *puheen tuottamiseen vaikuttavat tekijät*. Selvyuden vuoksi olen merkinnyt tekstin joukossa olevat yläluokat ja niiden sisältämät alaluokat kursiivilla.

TAULUKKO 1. Selektiivinen mutismi vastaajien määrittelemänä

YLÄLUOKAT	ALALUOKAT
Tilannekohtaisen puhumisen tunteet	
	Ahdistus
	Turvallisuuden tunne
	Pelko
Puheen tuottamiseen vaikuttavat tekijät	
	Ympäristö
	Kieli
	Sosiaalisuus

Yläluokka *tilannekohtaisen puhumisen tunteet* jakautuivat vastaajien kesken selkeästi kolmeen alaluokkaan eli *pelko*, *ahdistus* ja *turvallisuuden tunne*. Vastaajista monet toivat vastauksissaan esille alaluokissa mainittuna olevat lapsen tunteet puhumista kohtaan sosiaalisissa tilanteissa. Suurimpana tekijänä vastaajat pitivät lapsen ahdistusta, joka liittyy vahvasti lapsen sosiaaliseen käyttäytymiseen ryhmässä.

"Yhtä kuin valikoiva puhumattomuus, joka tarkoittaa, että lapsi voi esim. kotiympäristössä puhua/olla vuorovaikutuksessa täysin normaalisti ja esim. päiväkodissa ei ilmaise itseään lainkaan. Ymmärtääkseni taustalla on jonkinlaista ahdistuneisuushäiriötä/tunnepuolen tekijöitä." (V13)

"Valikoiva puhumattomuus, ahdistuneisuushäiriö, jonka oireena puhumattomuutta osan aikaa muuten terveellä lapsella" (V42)

"Lapsi valitsee turvallisen tilanteen, jossa uskaltaa puhua." (V46)

Yläluokassa *puheen tuottamiseen vaikuttavat tekijät* vastaajat liittivät selektiiviseen mutismiin myös ympäristötekijät. Vastaajat toivat ilmi, kuinka paljon lapsen puheen tuottaminen vaihtelee ympäristön vaihdellessa.

"Kykenee puhumaan, mutta ei halua -liittyy usein tiettyyn tilanteeseen, paikkaan tms." (V8)

"Lapsi tuottaa puhetta valikoidusti vain tietyissä ympäristöissä ja tiettyjen henkilöiden kanssa, esim. Kotona perheenjäsenten parissa." (V14)

"Valikoiva mutismi, usein kotona lapsi ilmaisee itseään vapaasti, ohjatuissa ryhmätilanteissa vaikenee usein myös lapsiryhmän kesken." (V40)

Osassa vastauksessa oli tuotu esille myös lapsen *kieellinen ympäristö*, joka ajateltiin vastaajien kesken lisäävän puhumattomuutta.

"Lapsi ei pysty käyttämään kaikkia osaamiaan kieliä eri tilanteissa. Voi olla, että jos lapsi osaa useampaa kieliä niin joku kieli onnistuu ja toinen ei. Kieleen liittyy ahdistusta." (V47)

4.3 *Selektiivisesti mutistisen lapsen osallistumisen tukeminen ja haasteet*

Taulukossa 2 kuvataan selektiivisesti mutistisen lapsen osallistumisen tukemiseen liittyviä tekijöitä, jotka myös kuvattiin osana ilmiön haasteellisuutta. Analyysin tuloksena syntyi selkeästi kaksi yläluokkaa, jotka ovat *kasvattajan toiminta lapsen kanssa ja ryhmän pedagogiset järjestelyt*. *Kasvattajan toiminta lapsen kanssa* yläluokka muodostui kahdesta alaluokasta, joiden nähtiin olevan vahvuuksia selektiivisesti mutistisen lapsen kanssa toimimiseen eli *sensitiivisyys ja tasa-arvoisuus*. *Ryhmän pedagogisten järjestelyiden* yläluokassa alaluokkien muodostamisen perusteina toimi pedagogisten järjestelyiden teemat eli *pienryhmätoiminta, vaihtoehtoinen kommunikointi ja toiminnan rauhoittaminen*.

TAULUKKO 2. Osallistumista edistävät tekijät

YLÄLUOKAT	ALALUOKAT
Kasvattajan toiminta lapsen kanssa	
	Sensitiivisyys
	Tasa-arvoisuus

Ryhmän pedagogiset järjestelyt	
	Pienryhmät
	Vaihtoehtoinen kommunikointi
	Toiminnan rauhoittaminen

Yläluokasta *kasvattajan toiminta lapsen kanssa* oli selkeästi tunnistettavissa alaluokkina kasvattajan *sensitiivisyys* ja *tasa-arvoisuus*, joita pidettiin tärkeinä tekijöinä osana selektiivisesti mutistisen lapsen osallistumisen kannalta.

"Katsekontakti, tuettu puhuminen, viittomat, kuvat, sensitiivisyys eikä tehdä asiasta numeroa, mutta on osallisena." (V1)

"Olemalla mahdollisimman sensitiivinen aikuinen: esimerkiksi kysymyksiä voi asetella niin, että niihin voi vastata nyökkäämällä. Lapsen on tärkeä tuntea itsensä osalliseksi, joutumatta kuitenkaan puhumaan." (V7)

"Sensitiivinen vuorovaikutus ja kielenopetus, ei pakottamista." (V16)

"Ensin pidän tärkeänä olla hyvin sensitiivinen ja turvallinen aikuinen, joka pitää hänen puoliaan ja luottamuksen arvoinen." (V30)

"Sensitiivinen lähestyminen, rauhalliset kohtaamiset. Ei painostusta puhumiseen, mutta silti juttelen lapselle ja kyselen asioista." (V34)

Lapsen ottamista toimintaan pidettiin myös tärkeänä, kuitenkin ilman minkäänlaista pakottamista. Selektiivisesti mutistisen lapsen tasa-arvoista kohtelua pidettiin monissa vastauksissa tärkeänä, jotta lapsi saisi mahdollisimman turvallisen olon ryhmän toimintaan osallistumisesta. Lapselle tarjotaan kaikki samat asiat mitkä kaikille muillekin, kuitenkin samalla tarkasti seuraamalla lapsen reagoitua. Selektiivisesti mutistisen lapsen toimintaan osallistumista yritetään mahdollisimman paljon helpottaa *ryhmän pedagogisilla järjestelyillä*. *Ryhmän pedagogisten järjestelyiden yläluokka* muodostui kolmesta alaluokasta, jotka olivat *pienryhmät*, *vaihtoehtoinen kommunikointi* ja *toiminnan rauhoittaminen*.

"Pienryhmätoiminta, aikuisen mallinnus ja lapsen toiminnan sanoittaminen, tarkka havainnointi ja mukaan ottaminen/ sivusta seuraamisen hyväksyminen, jos hän niin viestii" (V45)

"Pienryhmätoiminta, kuvat, kaikilla mahdollisuus osallistua esim. aamupiirissä vaihtoehtoisella tavalla." (V40)

”Vastataan koko ryhmällä eleillä esim peukku. Kuvia käytössä laajasti valintoja ja itseilmaisua varten. Pienryhmätoiminta, rauhalliset tilanteet.” (V38)

”Lapsi otetaan toimintaan mukaan normaalista, mutta häneltä ei vaadita vastausta yhteisissä keskusteluissa muiden lasten kanssa. Tukikuvat ovat käytössä tarpeen mukaan. Näin lapsi pystyy näyttämään, mitä haluaa tehdä, syödä tai tarvitseeko hän apua. Tällaista lasta lähestyn sivulta päin, en kohti suoraan, joka lisää puhumisen painetta.” (V35)

Vastaajilla oli paljon samantyyliisiä keinoja selektiivisesti lapsen osallistumisen mahdollistamiseen, joiden kautta he ovat kokeneet onnistumisen tunteita.

Taulukkoa 2 tarkastellessa voidaan myös havaita, kuinka samat onnistumiseen johtaneet tekijät voivat poissaolollaan johtaa haasteisiin selektiivisesti mutistisen lapsen kanssa. Selektiivisesti mutistisen lapsen osallistumisen haasteiksi koettiin isot ryhmät.

”Koko ryhmän tilanteissa, kuten yhteiset laululeikki hetket.” (V4)

”Kun kerrotaan asioita niin että paikalla on paljon ihmisiä ja myös lapselle uusia ihmisiä kuten sijaisia.” (V18)

Osa vastaajista tuotti hyvin positiivisia kuvauksia siitä, kuinka selektiivisesti mutistinen lapsi saadaan osallistumaan ryhmän toimintaan kasvattajan kekseliäisyyden ja sensitiivisyyden avulla. Vastauksissa kävi ilmi myös, kuinka osa ei ollut kohdannut ollenkaan haasteita selektiivisesti mutistisen lapsen kanssa.

”Pystyy osallistumaan kaikkeen avustetusti. Lasten mielipiteitä kysellessä ja haastatteluissa aikuisen on käytettävä luovuutta, jotta saa tietoa jollain muulla tavalla kuin sanallisesti.” (V34)

”En ole kokenut sitä haasteelliseksi.” (V12)

”Kun hallitsee inklusion ja struktuurit niin ei ole erityisen haasteellista.” (V1)

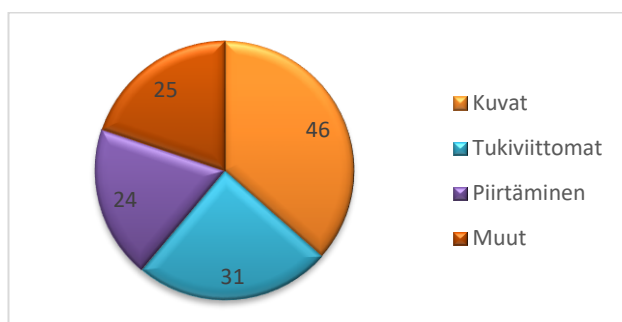
Yhdessä ilmaisussa oli sisältönä opettajan omat, haasteelliset tunteet selektiivisesti mutistisen lapsen kohtaamisessa.

”Se loukkaa minua, ettei hän voi vastata minulle, vaikka yritän olla kuinka kärsivällinen ja sensitiivinen.” (V27)

4.4 Vastaajien käyttämiä kommunikoinnin tukemisen muotoja

Vastaajien kesken selkeästi eniten käytettiin selektiivisesti mutistisen lapsen kanssa kommunikoinnissa kuvia. Kuvia kerrottiin käytettävän leikin, piirien, siirtymien ja toimintojen aikana, sekä se tuntui myös olevan selkein ja nopein tapa hektisessä arjessa kommunikoinnin apu. Joillain lapsilla on ihan henkilökohtaiset kuvanauhat, joita lapsi voi myös itse käyttää kommunikoinnin apuna. Kuvien jälkeen tukiviittomat, piirtäminen ja muut keinot jakautuivat vastaajien kesken tasaisemmin. Muihin tukemisen muotoihin lueteltiin muun muassa kilikello, iPad, käsimerkit, kosketus, hymy, äänimerkit, valokuvat kotoa sekä musiikki.

Kuviossa 3 näkyy myös vastauksien määrät, joihin vastaaja on voinut vastata useampaan kohtaan.

KUVIO 3. Kommunikointi keinojen käytön jakautuminen

4.5 Selektiivisesti mutistisen lapsen kommunikoinnin tukeminen

Taulukossa 3 nähdään analyysin tuloksena syntyneet kommunikointia tukevat ja onnistumiseen johtavat tekijät. Kommunikoimisessa onnistumiseen muodostui kaksi yläluokkaa *yksilölliset tarpeet*, joka jakautui kahteen alaluokkaan ja *vuorovaikutuksessa kohtaaminen*, joka jakautui kolmeen alaluokkaan.

TAULUKKO 3. Kommunikoinnissa onnistumisen ja tukemisen keinoja

YLÄLUOKAT	ALALUOKAT
Yksilölliset tarpeet	
	Lapsen ymmärtäminen
	Turvallisuuden tunne

Vuorovaikutuksessa kohtaaminen	
	Vaihtoehtoinen kommunikointi
	Rauhallisuus
	Sensitiivisyys

Ensimmäisessä yläluokassa *yksilölliset tarpeet* nähdään kommunikoinnin onnistumisen kannalta tärkeänä. Vastaajat toivat esille, kuinka *lapsen ymmärtäminen* yksilönä ja ryhmän jäsenenä auttaa myös aikuista tulemaan lähemmäs lapsen kanssa kommunikoinnissa. Vastaajat toivat esille myös, kuinka selektiivisesti mutistisen lapsen *turvallisuuden tunne* auttaa lapsen kanssa käytävää kommunikointia.

”Monesti olen saanut nyökkäyksen tai pään pudistuksen vastaukseksi, kun asetun lapsen lähelle, lapsen tasolle rauhallisessa tilassa ja tilanteessa.” (V9)

”Ei ole yhtä tiettyä, vaan useampi ”pienempi” onnistuminen, kun näki helpotuksen lapsen kasvoilta, kun hän huomasi, ettei häntä pakoteta puhumaan, vaan hänen ajatuksensa ja mielipiteensä kuultiin jollain toisella tavalla, kuten nyökyttämällä tai pudistamalla päätä, tai jos hän ennemmin kertoi asian myöhemmin rauhallisessa tilanteessa, jossa ei ollut yhtä monta kuuntelijaa.” (V23)

Vastaajat toivat esille selektiivisesti mutistisen lapsen kanssa toimivaksi *vaihtoehtoisen kommunikoimisen*, jolloin löydetään lapsella mukavin keino kertoa ajatuksistaan.

”Mikäli hän ei halunnut puhua, annoin erilaisia vaihtoehtoja vastaamiseen, esim. peukku ylös tai alas, pään nyökyttely tai pudistaminen, piirtäminen, ja kuvakortit. Jos lapsi ei tiettynä hetkenä puhunut, en kysynyt häneltä ollenkaan kysymyksiä, joihin olisi pitänyt vastata puheella, vaan pelkästään kyllä/ei kysymyksiä.” (V23)

”Lasta ei saa ohittaa, mutta häntä ei saa painostaa puhumaan. Peukalo ylös/alas/sivulle avulla aikuinen voi kysyä jotain, johon voi vastata kyllä/ei/en tiedä ja käsimerkit vähän/paljon joiden avulla lapsi pääsee vaikuttamaan. Jos lapsi ei halua itse näyttää käsimerkkejä niin aika näyttää ja lapsi pienellä eleellä osoittaa (esim. nyökkäys) sen merkin kohdalla, jonka kokee omaksi vastaukseksi.” (V30)

Kommunikointiin oli löydetty paljon apua havainnoimalla lasta ja hänen mielenkiinnon kohtiaan, joita on myöhemmin voitu käyttää avuksi toiminnan aikana kommunikoimiseen.

”Kerran lapsi lämpeni aluksi tutuille lauluille, joita ryhmässä paljon toisteltiin eli seuraili, leikki mukana (viittomia/eleitä) sitten jonkun ajan päästä hyräili mukana ja vähitellen innostui laulamaan. Tästä oli vielä matkaa puhumiseen aikuisille mutta hiljalleen tuli tämäkin.” (V22)

”Leikkiessä lapselle mieluista leikkiä yhdessä 1-2 muun lapsen kanssa, mutistinen lapsi kommunikoi leikki-ideansa ja kuljetti leikkiä puheen avulla.” (V20)

Kaikki tilanteet ja toiminnot, joissa saadaan jonkinlainen yhteys selektiivisesti mutistisen lapsen kanssa kuvattiin aineistossa onnistuneina kommunikaation tukemisen hetkinä. Aineistossa kuvattiin onnistumisen hetkiä, kuitenkin tekemättä niistä lapsen läsnä ollessa ”isoa numeroa”. *Rauhallisuus* ja *sensitiivisyys* koettiin hyväksi keinoksi onnistumisessa.

”Noin kuukauden jälkeen lapsi ensimmäisen kerran kuiskasi ”Paperi”. Pysähdyin ja kiinnitin sensitiivisesti huomion lapseen, kysyin ”tarvitsetko paperia?”, lapsi nyökkäsi ja huomasin, että piirustuspaperit olivat loppuneet. Täytin paperilokeron ja touhut jatkuivat. Asiasta ei tehty isoä numeroa, enkä kommentoinut siinä hetkessä puhetta. Tällä hetkellä lapsi on alkanut puhumaan ja kommunikoi tuttujen aikuisten kanssa ikätovereidensa tapaan. Meillä on ollut huima kehityskaari.” (V41)

”Lapsi tulee usein pukemistilanteessa eteeni ja katsoo minua, kun tarvitsee apua. Olen hellästi toistellut, että jos tarvitset apua, on tärkeää oppia pyytämään sitä. Kun pyydät minulta apua, autan oikein mielelläni. Nyt lapsi on pyytänyt kolme kertaa apua sanallisesti ja olen ilostunut ja kehoittanut häntä joka kerta hellien silittelyjen kera.” (V34)

4.6 Yhteistyö vanhempien kanssa

Taulukkoon 4 on koottu varhaiskasvatuksen opettajien ja varhaiskasvatuksen erityisopettajien kokemuksia vanhempien kanssa käytävässä yhteistyössä edistäviä tekijöitä. Analyysissä syntyi selkeästi yksi yläluokka ja siihen 4 alaluokkaa.

TAULUKKO 4. Keinoja vanhempien kanssa käytävään yhteistyöhön

YLÄLUOKAT	ALALUOKAT
Yhteistyötä edistävät tekijät	
	Sensitiivisyys
	Avoimuus

Selektiivisesti mutistisen lapsen vanhempien kanssa tehtävässä yhteistyössä vastaajat nostivat esille neljä alaluokkaa, jotka olivat *sensitiivisyys, avoimuus, empaattisuus ja positiivisuus*.

"Työskentelen alle kolmevuotiaiden ryhmässä, jossa yleensä vanhemmille ensimmäisiä kertoja kerrotaan, että lapsi ei halua puhua aikuisille. Se voi olla vanhemmille järkyttävääkin, koska he miettivät mikä lapsessa on vialla. Yleensä yhteistyö kuitenkin sujuu mutkattomasti." (V2)

"Yhteistyön pitää olla tiivistä ja perustua luottamukseen, sensitiivistä, avointa ja vanhemmilta toivon kykyä toimia lapsen parhaan mukaan, vaikka se vaatisi esim. puheterapeuttia apua" (V21)

"Avoimuus on tärkeää, toivon antaminen, meillä on yhteinen tavoite, yhteiset huolet ja toiveet..." (V39)

Haasteitakin nostettiin esille vanhempien kanssa käytävässä yhteistyössä selektiiviseen mutismiin liittyen. Vastaajat toivat esille esimerkiksi kielelliset haasteet vanhempien kanssa käytävissä keskusteluissa sekä yhteisen näkemyksen puuttuminen lapsen tarpeisiin.

"Kielimuurin takia yhteistyö on haasteellista, mutta vanhemmat ovat mukana ja odottavat että lapsi pääsee neuvolapsykologille ja lapselle on saatu haettua vahvempi tukitoimi varhaiskasvatukseen." (V28)

"Toinen vanhempi vähätteli ja kertoi lapsen olevan vaan sellainen, toinen kertoi, että lapsi on äärimmäisen ujo. Yhteistyö sujui kuitenkin hyvin ja pyysin kotoa palautetta lapsen kokemuksista arjessa." (V46)

4.7 Moniammatillinen yhteistyö

Laadin sähköiseen lomakkeeseen erillisen kysymyksen moniammatillisen yhteistyön kokemuksista, koska kehityksen ja oppimisen tuen kontekstissa asia on erityisen merkityksellinen. Moniammatillisella yhteistyöllä on tarkoituksena saada mahdollisimman paljon tukea ja monialaista osaamista yhteiseen käyttöön varhaiskasvatuksessa esiintyvistä lasten tarpeista.

"Hyvin vähän saanut apua moniammatillisesta yhteistyöstä. Vanhemmat olleet tärkein tuki, ovat osanneet avata lapsen tarpeita ja toiveita ja erityisiä

mielenkiinnon kohteita. Ovat antaneet myös konkreettisia työvälineitä ja toimivia toimintatapoja arkeen. Itse kouluttautuminen monimuotoisiin kommunikoinnin tapoihin ollut parasta antia. (V24)

”En mitään. Alle kolmevuotiaiden ryhmään et saa mitään tukea mihinkään asiaan.” (V2)

”En ole saanut tukea kommunikointiin ja osallistumiseen. Olen tarjonnut tukea toisille aikuisille mm. kertonut lukemistani artikkeleista” (V18)

Vastauksissa kuitenkin myös kuvattiin, kuinka osa varhaiskasvatuksen opettajista on saanut apua moniammatillisesti ja kertoivat sen olevan työnsä kannalta äärimmäisen tärkeää. Vinkkejä ja neuvoja selektiivisesti mutistisen lapsen kanssa oli saatu mm. puhe- ja toimintaterapeuteilta sekä psykologeilta. Nämä vinkit ja ohjeet ovat auttaneet toiminnan suunnittelussa opettajia paljon, ja he ovat pystyneet ottamaan paljon paremmin selektiivisesti mutistisen lapsen huomioon sekä auttamaan lapsia osallistumaan ja kommunikoimaan ryhmän toiminnassa.

”Kunnan psykologilta hyvää tukea, teoratietoa ja vahvistusta siihen, että voin välittää lapselle, ettei haittaa vaikka hän ei voi puhua.” (V15)

”Puheterapeutin ja psykologin yhteistyö on ollut sujuvaa. Olemme tavanneet päiväkodilla. Lasta ovat ammattilaiset myös tavanneet päiväkodilla..” (V17)

”Kveo on ollut suurena apuna minulle, kertomalla mitä mutismi tarkoittaa ja antamalla oikeita toimintaohjeita ja vinkkejä. Ja, että voi aina kysyä lisää tietoa, sekin on auttanut tosi paljon. Näin en ole ryhmäni kanssa yksin tämän asian kanssa.” (V35)

5 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tässä tutkimuksessa tarkoitukseni oli selvittää, kuinka varhaiskasvatuksen opettajat ja erityisopettajat tukevat selektiivisesti mutistisen lapsen osallistumista ja kommunikoimista lapsiryhmässä. Tämän lisäksi tutkimuksessa halusin selvittää yhteistyötä vanhempien kanssa ja mahdollisuuksia moniammatilliseen yhteistyöhön. Tämän tutkimuksen tulokset tuovat esiin, että tutkimukseen osallistuneet kuvaavat valmiuksiaan kohdata selektiivisesti mutistinen lapsi varsin yhtenäisesti ja kokemukset näyttäytyvät myönteisinä vastauksissa. Tutkimus toi ilmi myös varhaiskasvatuksen opettajien ja erityisopettajien innostuksen etsiä lisää tietoa selektiivisestä mutismista, jotta selektiivisesti mutistinen lapsi pärjäisi lapsiryhmän toiminnassa mukana.

Tutkimuksen tuloksissa käy ilmi, kuinka selektiivinen mutismi miellettiin ahdistuneisuushäiriöksi, jossa lapsi puhuu silloin kun itse haluaa. Tämä mielestäni kuvasi hyvin saatavilla olevaa tietoa selektiivisen mutismin virallisesta määritelmästä. Westerinen (2016) esimerkiksi määrittelee selektiivisen mutismin lapsuudessa kehittyväksi häiriöksi, jossa lapsi ei pysty puhumaan joissain tilanteissa ollenkaan ja toisissa taas ihan normaalisti. Tuloksien perusteella varhaiskasvatuksen opettajat ja varhaiskasvatuksen erityisopettajat käyttivät mieluummin termiä valikoiva puhumattomuus. Tutkimuksessa kävi ilmi myös, kuinka vähän selektiivisestä mutismista puhutaan tai on tietoa varhaiskasvatuksessa jaettu, mikäli omassa ryhmässä ei ole ollut selektiivisesti mutistista lasta. Tämä tutkimustuloksissa saatu tieto yhdistyy mielestäni hyvin Camposanon (2011) esiin tuomaa harvinaisuuteen koskien selektiivisen mutismin tutkimusta.

Tutkimuksessa selvitettiin selektiivisesti mutistisen lapsen osallistumiseen liittyviä onnistumisia ja haasteita varhaiskasvatuksessa. Tulokset toivat esille, kuinka varhaiskasvatuksen opettajat ja erityisopettajat ovat valmiita kokeilemaan ja keksimään uusia keinoja, jotta selektiivisesti mutistinen lapsikin saataisiin mukaan toimintaan tasa-arvoisena yksilönä. Varhaiskasvatuksen opettajat ovat

mielestäni hyvin motivoituneita saamaan selektiivisesti mutistisen lapsen toimintaan mukaan, joka kuvaa hyvin mielestäni Westerisen (2016) esille tuomaa pitkäjänteisyyttä mutistisen lapsen kohtaamisen ja hoidon suunnittelussa ja toteutuksessa. Vastaajat toivat esille, kuinka varhaiskasvatussuunnitelman perusteissakin (2022) painotetaan varhaiskasvatuksessa yhteisön jäsenen kohdatuksi ja kohdelluksi tulemista yhdenvertaisena ryhmän jäsenenä riippumatta yksilöön liittyvistä asioista. Vaikka tutkimuksessa käsiteltiin osallistumista ja kommunikointia erillisinä käsitteinä osoitti tutkimus, kuinka selektiivisesti mutistisen lapsen osallistuminen ja kommunikoiminen nivoutuvat yhteen varhaiskasvatuspäivän aikana. Sarvanne (2019) on tuonut esiin, kuinka kommunikointi selektiivisesti mutistisen lapsen kanssa täytyy tehdä sensitiivisesti ja ymmärtäen lapsen pelko ja ahdistus puhumista kohtaan. Tämän Sarvanteen (2019) huomion myös varhaiskasvatuksen opettajat ja erityisopettajat toivat mielestäni erityisen selvästi esille vastauksissaan. Varhaiskasvatuksen opettajat ja erityisopettajat toivat myös esille, kuinka selektiivisesti mutistiseen lapseen ei saa kunnolla kommunikointiyhteyttä, mikäli henkilöltä puuttuu sensitiivisyys ja empatiakyky.

Varhaiskasvatuksen opettajat ja erityisopettajat toivat esille teksteissään itsensä ja selektiivisesti mutistisen lapsen välisen kommunikoinnin tukemisen erilaisilla tukikeinoilla. Selektiivisesti mutistisen lapsen kanssa kommunikoimiseen liitettiin paljon varhaiskasvatuksen opettajien ja erityisopettajien käyttämiä tukikeinoja, kuten kuvat, tukiviittomat, pikapiirtäminen ja iPad. Sarvanne (2019) toi tekstissään myös esille vaihtoehtoisten kommunikoinnin tärkeyden selektiivisesti mutistisen lapsen kanssa. Näiden vaihtoehtoisten kommunikointikeinoin avulla Sarvanteen (2019) ja myös vastaajien mukaan pystytään helpottamaan lapsen ahdistusta puhumista kohtaan.

Selektiivisesti mutistiselle lapselle annetaan tutkimuksen vastauksien perusteella paljon ryhmissä tilaa niin, että häneen kohdistuu mahdollisimman vähän puhumisen painetta. Toimintaan osallistumisessa annetaan vaihtoehtoisia malleja, esimerkiksi kysymyksiä muotoillaan niin että selektiivisesti mutistisen lapsen on helppo vastata päätä nyökkäämällä tai pudistamalla. Tutkimuksen perusteella kaikkia lapsia kohdellaan ryhmissä tasavertaisina eikä pidetä mitenkään eriskummallisena, että joku lapsista saattaakin olla selektiivisesti

mutistinen ja tätä kautta osallistua toimintoihin ja vuorovaikutukseen omalla tavallaan. Sarvanne (2019) painottaa myös tekstissään, kuinka tasavertainen kohtelu tuo lapselle turvaa eikä kohdista häneen sen enempää huomiota kuin muihinkaan. Sensitiivinen ote työhön on tämän tutkimuksen tuloksen perusteella eräs avainsana selektiivisesti mutistisen lapsen kommunikaation ja osallistumisen tukemiseen. Karvin (2018) mukaan sensitiivisyydellä tarkoitetaan aikuisen kykyä huomata ja tiedostaa yksittäisten lasten emotionaalisia ja fyysisiä perustarpeita. Sensitiivinen aikuinen ymmärtää myös lapsen sosiaalisia perustarpeita ja lapsen kokemusmaailmaa. Selektiivisesti mutistisen lapsen kanssa korostuu myös erilaisten vuorovaikutuksellisten tilanteiden pedagoginen arvo ja merkitys.

Vanhempien kanssa käytävä yhteistyö koettiin tähän tutkimukseen osallistujien kesken suurimmaksi osaksi helpoksi. Vanhemmat olivat olleet vastaanottavaisia otettaessa esille selektiivinen mutismi oman lapsen kohdalla. Hyvän vastaanoton koettiin olevan mahdollista tilanteissa, joissa selektiivistä mutismia ei pidetty mitenkään pahana asiana ja asia esitettiin sensitiivisesti. Westerinen (2016) tuo artikkelissaan esille myös selektiivisesti mutistisen lapsen vanhempien kanssa käytävän yhteistyön ja sen tärkeyden. Vanhempien kanssa keskustelemalla on Westerisen (2016) mukaan helpompaa ymmärtää vanhempien ja selektiivisesti mutistisen lapsen kommunikaatio kotioiloissa. Tähän myös oli vastaajista osa kiinnittänyt huomiota. Vastaajien mukaan vanhemmilta pystytään saamaan apua ja lisätietoa lapsen kohtaamiseen ja varhaiskasvatuksen suunnitteluun. Haasteilta ei voida kuitenkaan vastauksien perusteella välttyä varsinkaan, jos vanhempien on hankalaa vastaanottaa tietoa lapsensa puhumattomuudesta varhaiskasvatuspäivän aikana. Tutkimukseen osallistuneiden tapaan Kaskela & Kekkonen (2006) kuvaavat, että vanhemman kanssa tehtävän yhteistyön avain asiana on ymmärrys lapsen tilanteesta ja molemminpuolinen avoimuus kommunikoinnissa.

Tutkimuksessa halusin myös selvittää moniammatillisen yhteistyön mahdollisuuksia selektiivisesti mutistisen lapsen kanssa. Tutkimuksessa tuli ilmi, kuinka osa vastaajista ei ollut saanut ollenkaan tukea moniammatillisesti, vaan oli joutunut itsenäisesti selvittämään, kuinka selektiivisesti mutistisen lapsen kanssa toimitaan. Positiivisena näin kuitenkin sen, kuinka osa vastaajista oli saanut tukea ja neuvoja moniammatillisessa yhteistyössä. Moniammatillinen tuki

koettiin tutkimuksessa tärkeänä, koska tietoisuus ja kokemukset selektiivisestä mutismista ei kuitenkaan ole vielä niin laajaa. Kyseessä on kuitenkin monimutkainen ja tutkimustiedon mukaan pitkäjänteistä otetta vaativa häiriö, joten moniammatillisen ja monialaisen tiedonmuodostuksen tärkeyttä ei voi tässä tapauksessa mielestäni liiaksi korostaa. On myös tärkeää pohtia mutistisen lapsen vanhemman roolia, joka moniammatillisen tuen puuttuessa saattaa muodostua opettajan tukijaksi ja tietolähteeksi, mistä tässäkin tutkimuksessa saatiin viitteitä.

6 POHDINTA

Lähdin tekemään tutkimusta oman kiinnostuksen pohjalta selektiiviseen mutismiin sekä sen vuoksi että olen huomannut omassa työssäni tuntemuksen olevan vähäistä kyseisestä aiheesta. Hakiessani tietoa tutkimuksen teoriaosuuteen huomasin selektiivisestä mutismista löytyvän todella vähän suomenkielistä tutkimusta, kun taas englannin kielellä löytyi paljonkin tietoa eri ikäisten lasten mutismista. Suomenkielinen tutkimus ja tieto koski lähinnä selektiivisen mutismin hoitoa, diagnostiikkaa ja ennustetta tai selektiivisesti mutistisen lapsen käyttäytymistä. Tiedon vähyys yllätti minut, mutta tämä havainto oikeastaan vain lisäsi tutkimusmotivaatiani.

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää ja kuvata varhaiskasvatuksen opettajien kokemuksia selektiivisestä mutismista varhaiskasvatuksessa. Tutkimuskysymykseni eli ”millaisin keinoin varhaiskasvatuksen opettajat pyrkivät tukemaan selektiivisesti mutistisen lapsen osallistumista ja kommunikointia lapsiryhmän toiminnassa?” ja ”millaista moniammatillista tukea varhaiskasvatuksen opettajat kuvaavat saaneensa selektiivisesti mutistisen lapsen tukemiseen ryhmässä osallistumiseen ja kommunikoimiseen?” kattoivat mielestäni hyvin tutkimuksen tarkoituksen. Tutkimuskysymyksiäni miettiessäni halusin niiden kattavan mahdollisimman hyvin minua mietityttävät kysymykset selektiivisestä mutismista osana varhaiskasvatuksessa tapahtuvaa osallistumista ja kommunikointia. Ensimmäinen tutkimuskysymys oli jo valmiina aloittaessani tutkimusta, kun taas toinen kehittyi vasta teoriaa läpi käydessäni. Tiedon vähyys moniammatillisesta yhteistyöstä herätti mielenkiintoni, jonka vuoksi päätin lisätä siihen liittyvän tutkimuskysymyksen. Tutkimuskysymysten asettelu onnistui mielestäni hyvin tavoitteisiini nähden. Aineisto vastaa myös hyvin selektiivisesti mutistisen lapsen osallistumisen ja kommunikoinnin tukemiseen. Tutkimusten tulosten teoriayhteydet olivat selvästi nähtävissä, ja ne linkittyivät teoriaan monipuolisesti.

Tutkimukseen kertynyt aineisto oli odotettua suurempi ja kandidaatintutkielmaan nähden melko suuri. Kyselyyn oli asetettu myös kysymyksiä 11 kappaletta, jotka mielestäni olivat kuitenkin tarpeellisia tutkimustehtävän kattamiseen. Vastauksista osa olivat hyvin laajoja, ja niistä sai hyvän kuvauksen selektiivisistä mutismista. Osavastauksista oli taas suppeampia muutaman sanan vastauksia. En kuitenkaan nähnyt vastauksien pituudella olevan merkitystä, vaan sen sisällöllä. Tutkimuksen aineiston laajuus mahdollisti minulle riittävästi näkökulmaa analyysiini

Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (2012) mukaan tutkimusta tulee tehdä hyvän tieteellisen käytännön mukaisesti. Tässä tutkimuksessa noudatettiin tiedeyhteisön tunnustamia hyviä tieteellisiä käytäntöjä, joilla tarkoitetaan rehellisyyttä, yleistä huolellisuutta ja tarkkuutta tutkimustyössä. Näiden menettelyiden avulla on mahdollista saada mahdollisimman luotettavat tutkimustulokset aikaiseksi. Tutkimuksessani tekemäni vaiheet ja valinnat raportoitiin mahdollisimman yksityiskohtaisesti, jotta pystyn tutkijana esittelemään hyvien käytäntöjen toteutuksen ja lukija pystyy mahdollisimman tarkasti seuraamaan tutkimuksen toteutusta.

Eskola ja Suoranta (1998) kirjoittavat tutkimuksen luotettavuudesta, jossa kahdeksi keskeiseksi käsitteeksi nousee luottamuksellisuus ja anonymiteetti. Näille kahden käsitteen noudattamisessa on tärkeää, ettei tutkittavan ja tutkijan välillä ole riippuvuussuhteita keskenään. Tarkasteltaessa tutkimuksen luotettavuutta on lukijan hyvä ottaa huomioon, että aineisto kerättiin Facebookista sähköisellä kyselylomakkeella, jolloin tutkijallakaan ei ole täyttä varmuutta vastaajien todellisesta identiteetistä. Tutkimus aineistoa läpikäydessä tutkijana minun on luotettava siihen, mitä vastaajat ovat vastanneet. Tutkimus on tehty ainoastaan saaduilla tiedoilla, koska anonyymissa kyselyssä ei ole mahdollista tehdä tarkentavia kyselyitä, vaan luotettava omaan tulkintaani. Vastauksia säilytettiin ainoastaan tutkijan saatavilla salasanalla suojatusti, niin ettei tutkimusaineistoon ollut muilla pääsyä.

Tutkimuksen kannalta eettisiin valintoihin on päädytty anonymiteetin lupauksella ja tietosuojailmoituksen tutkimuskyselyn yhteydessä. Puusan ja Juutin (2020) mukaan anonymiteetillä voidaan tarkoittaa myös vapaaehtoisuutta tutkimuksessa. Anonymiteetti on tärkeä periaate tässä tutkimuksessa, koska aineiston keräys on toteutettu Facebookiin jaetun linkin kautta. Anonymiteetti

tuotiin esiin tietosuojalomakkeella, jossa kyselyn kerrottiin perustuvan vapaaehtoisuuteen ja henkilö sai itse valita vastaustensa käytöstä, sekä osallistumissuostumus dokumentoitiin kyllä tai ei vastauksella. Tällä tavoin pystytään lupaamaan tutkimuksessa anonyymiteetin säilyvyys.

Eskolan ja Suorannan (1998) tuovat esille, kuinka tutkimuksessa on noudatettava ihmisarvon kunnioittamisen periaatetta ja mietittävä, mikä on oleellista tietoa tutkimukselle. Tässä tutkimuksessa oleellisinta tietoa oli varhaiskasvatuksen opettajien ja erityisopettajien kokemuksia selektiivisesti mutistisen lapsen tukemisesta osallistumiseen ja kommunikoimiseen lapsiryhmässä.

6.1 Jatkotutkimusehdotukset

Jatkotutkimuksena pitäisin tärkeänä selvittää selektiivisesti mutistisen lapsen oppimisesta varhaiskasvatuksessa. Tutkimukseni aikana huomasin, kuinka tutkimuksen perusteella jo tiedetään, miten selektiivinen mutismi vaikuttaa lapseen ja varhaiskasvatuksessa ollaan tietoisia siitä, kuinka toimitaan selektiivisesti mutistisen lapsen kanssa. Missään vaiheessa en huomannut, että olisi noussut esille selektiivisesti lapsen oppimisen kehitys esille ja kuinka voisimme olla varmoja, että selektiivisesti mutistinen lapsi oppii varmasti kaiken sen mitä olemme hänelle opettaneet. Ajattelisin myös opettajan työn kannalta tärkeäksi tutkimuksen aiheeksi sen, kuinka selektiivisesti mutistisen lapsen oleminen varhaiskasvatuksessa vaikuttaa varhaiskasvatuksen opettajan työhön ja minkälaista kehitystä opettajat huomaavat omassa työssään. Lisäksi aloin tutkimuksen aikana miettiä, kuinka paljon varhaiskasvatuksen opettajat ja erityisopettajat toivat esille omaa ja selektiivisesti mutistisen lapsen välistä kommunikointia. Lisätutkimuksen voisi mielestäni myös tehdä selektiivisesti mutistisen lapsen vertaiskommunikoinnin tukemisesta sekä siitä, kuinka selektiivisesti mutistista lasta saataisiin rohkaistumaan lasten leikkeihin ja toimintoihin mukaan.

LÄHTEET

- Camposano L. (2011). Silent Suffering. Children with selective mutism. *The Professional Counsler* 1 (1), 45-56. <https://doi.org/10.15241/lc.1.1.46>
- Eskola, J. & Suoranta, J. (1998). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Vastapaino.
- Garcia, A., Freeman, J., Francis, G., Miller, L. & Leonard, H. (2004). *Selective mutism*. Teoksesta Ollendick, T. & March, J., Phobic and Anxiety disorders in children and adolescents-A Clinician´s guide to effective psychosocial and pharmacological interventions. Oxford university press, inc. 2004
[Phobic and Anxiety Disorders in Children and Adolescents: A Clinician's ... - Google-kirjat](#)
- Järvinen, M., Laine, A. & Hellman-Suominen, K. (2009). *Varhaiskasvatusta ammattitaidolla*. Kirjapaja
- Kananen J. (2017). *Laadullinen tutkimus pro graduna ja opinnäytetyönä*. Suomen yliopistopaino Oy – Juvenes Print.
- Kaskela, M. & Kekkonen, M. (2006). *Kasvatuskumppanuus kannattelee lasta – Opas varhaiskasvatuksen kehitykseen*. Gummerus Kirjapaino Oy.
- Lämsä, T. & Erkolahti, R. (2013). Valikoiva puhumattomuus – haasteena lapsen vaikeneminen. *Duodecim* 2013 129, 2641–2646 [Valikoiva puhumattomuus - haasteena lapsen vaikeneminen \(duodecimlehti.fi\)](#)
- Oerbeck B., Overgaard K., Stein M., Pripp A. & Kristensen H. 2018. Treatment of selective mutism: a 5-year follow-up study. *European Child & Adolescent Psychiatry* (2018) 27:997–1009
<https://doi.org/10.1007/s00787-018-1110-7>
- Paldanius M. (2022). Selektiivinen mutismi: Puhumisen vaikeus helpottaa sana sanalta. *Terveysalan ammattilaislehti. SuPer* [Selektiivinen mutismi: Puhumisen vaikeus helpottaa sana sanalta - SuPer verkkolehti \(superlehti.fi\)](#)

- Puheeksi ry. (2022). *Tilannekohtainen puhumisen vaikeusyhdistys*. [Puheeksi.fi](https://puheeksi.fi) - [Esite tilannekohtaisesta puhumisen vaikeudesta \(google.com\)](https://puheeksi.fi/esite-tilannekohtaisesta-puhumisen-vaikeudesta)
- Puusa, A. & Juuti, P. (2020). *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. Gaudeamus.
- Ranta, K. (2018). *Sosiaalisten tilanteiden pelko*. Teoksesta Ranta, K., Fredriksson, J., Koskinen, M. & Tuomisto, M. (2018). *Lasten ja nuorten kognitiiviset ja käyttäytymisterapiat*. Kustannus Oy Duodecim
- Räsänen, E. (2004). *Valikoiva puhumattomuus*. Teoksesta Moilanen, I., Räsänen, E., Tamminen, T., Almqvist, F., Piha, J. & Kumpulainen, K. (2004). *Lasten- ja nuorisopsykiatria*. Kustannus Oy Duodecim.
- Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. (2006). *KvaliMOTV – Menetelmäopetuksen tietovaranto* (verkkójulkaisu). Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. [KvaliMOTV - 6.3.3 Strukturoitu ja puolistrukturoitu haastattelu \(tuni.fi\)](https://kvalimotv.fi/6.3.3-Strukturoitu-ja-puolistrukturoitu-haastattelu)
- Sarvanne M. (2019). *Kun sanat eivät vain tule – Voiko kyse olla valikoivasta puhumattomuudesta?* [Kun sanat eivät vain tule \(skooppi.fi\)](https://skooppi.fi)
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Tutkimustieteellinen neuvottelukunta. (2012). *Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa*. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje. [HTK ohje 2012.pdf \(tenk.fi\)](https://tenk.fi/HTK_ohje_2012.pdf)
- Unicef (1989). *Lapsen oikeuksien sopimus*. [Lapsen oikeuksien sopimuksen koko teksti | UNICEF](https://www.unicef.org/fi/lapsen-oikeuksien-sopimus)
- Valikoivapuhumattomuus.fi (2020–2022). *Valikoivasta puhumattomuudesta*. Valikoiva puhumattomuus [Valikoiva puhumattomuus](https://valikoivapuhumattomuus.fi)
- Vlasov, J., Salminen, J., Repo, L., Karila, K., Kinnunen, S., Mattila, V., Nukarinen, T., Parrila, S. & Sulonen, H. (2018) *Varhaiskasvatuksen laadun arvioinnin perusteet ja suositukset (KARVI)*. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. [KARVI Perusteet-ja-suositukset web.pdf](https://karvi.fi/perusteet-ja-suositukset)
- Westerinen H. (2016). *Valikoiva puhumattomuus*. Teoksesta Kumpulainen, K., Aronen, E., Ebeling, H., Laukkanen, E., Marttunen, M., Puura K. & Sourander A. (2016) *Lastenpsykiatria ja nuorisopsykiatria*. Kustannus Oy Duodecim.

LIITTEET

Liite 1: Tutkimuskysely

Kysely mutismista varhaiskasvatuksen opettajille ja erityisopettajille.
Hei kaikki te, jotka työskentelette varhaiskasvatuksen parissa
varhaiskasvatuksen opettajana tai erityisopettajana!

Olen toisen vuoden kasvatustieteen opiskelija Tampereen yliopistosta. Tämän kyselyn tarkoituksena on kerätä teiltä tietoa kandidaatin tutkielmaani varten. Aihe tutkielmassani on miten varhaiskasvatuksen opettajat tukevat selektiivisesti mutistisen lapsen kommunikointia ja osallistumista lapsiryhmän toimintaan varhaiskasvatuksessa.

Toteutan tutkimukseni lomakkeella, jolla kerään kirjoitetun aineiston avoimilla ja monivalinta- kysymyksillä, joiden vastaamiseen ei kuitenkaan mene 15minuuttia pidempään. Toivon vastauksianne 16.2.2023 mennessä.

Vastaaminen on vapaaehtoista ja tiedonkeruu toteutetaan täysin anonyymisti. Kaikki vastaukset säilytetään ja käsitellään luottamuksellisesti. Vastaukset kaikkine tietoineen tuhoetaan tämän tutkimuksen valmistumisen jälkeen. Vastaamalla annat luvat vastauksesi käyttöön tässä tutkimuksessa. Valmis työ julkaistaan Tampereen Yliopiston julkaisuarkistossa.

Kiitos jo etukäteen vastauksestasi

Ystävällisin terveisin

Henna-Riina Juselius

Kyselylomake:

Tutkimuslupa

1. Osallistumisen vahvistuminen Olen lukenut ja hyväksynyt yllä olevat tiedot sekä tietosuojailmoituksen. Hyväksyn että vastauksiani käytetään osana kandidaatintutkielmaa
kyllä
ei

Taustatiedot

2. Millä ammatti nimikkeellä työskentelet varhaiskasvatuksessa?
Varhaiskasvatuksen opettaja
Varhaiskasvatuksen erityisopettaja
  3. Kauan olet työskennellyt varhaiskasvatuksessa?
alle 5 vuotta
5-10 vuotta
yli 10 vuotta
- Avoimet kysymykset
4. Kerro lyhyesti omin sanoin, kuinka käsität selektiivisen mutismin?
  5. Miten olet tukenut selektiivisesti mutistisen lapsen osallistumista lapsiryhmän toimintaan?
  6. Missä tilanteissa selektiivisesti mutistisen lapsen osallistuminen lapsiryhmän toimintaan on ollut erityisen haasteellista?
  7. Miten olet tukenut selektiivisesti mutistisen lapsen kommunikointia lapsiryhmässä? (**monivalintakysymys**)
kuvatuki
tukiviittomat
pikapiirtäminen
muu
  8. Millaisia kommunikoinnin tukikeinoja olet käyttänyt selektiivisesti mutistisen lapsen kanssa?
  9. Kuvaile lyhyesti tilanne, jossa olet kommunikoinut onnistuneesti selektiivisesti mutistisen lapsen kanssa.
  10. Miten kuvailisit yhteistyötä mutistilapsen vanhempien kanssa?

11.Minkälaisista tukeista olet saanut mutistilapsen kommunikoinnin ja osallistumisen tukemiseen moniammatillisesta yhteistyöstä?